

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบกฎหมายพิจารณาความอาญาที่จำเป็นต้องมีลักษณะเสรีนิยม ประชาธิปไตยและเพื่อสังคมอื่น ทั้งมีความสมดุลระหว่างสิทธิการรับรู้ข่าวสารอาชญากรรมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ กับมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับผู้ถูกกล่าวหามากขึ้น โดยถือว่าบุคคลดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงผู้ถูกดำเนินคดีเท่านั้น หากแต่เป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีด้วยและกฎหมายยังให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดเป็นกฎหมายว่าด้วยความผิด ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจึงต้องคำนึงถึงมาตรการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและหลักสิทธิมนุษยชนของผู้นั้นด้วย¹

ทางปฏิบัติพบว่าในประเทศไทยมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกกล่าวหาโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในกระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวนให้เห็นเป็นประจำทางหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ได้แก่การนำผู้ถูกกล่าวหามาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนโดยบางครั้งทำป้ายชื่อไว้ที่ด้านหลังผู้ถูกกล่าวหา หรือในบางกรณี ถึงกับนำป้ายที่มีถ้อยคำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงไว้ที่ด้านหลังผู้ถูกกล่าวหา รวมถึงให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวในลักษณะที่ยืนยันความผิดของผู้ถูกกล่าวหาเป็นต้น ซึ่งปัจจัยที่มีส่วนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจในกระบวนการยุติธรรมกระทำการอันมีลักษณะละเมิดสิทธิมนุษยชนและเป็นการประจานผู้ถูกกล่าวหาข้างต้น ส่วนหนึ่งเกิดจากความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ เมื่อเกิดอาชญากรรม คนในสังคมย่อมมีความเกลียดแค้นและเรียกร้องให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยเร็ว แต่ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยต้องใช้เวลานานเกินสำหรับการหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษและลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพจึงทำให้คนในสังคมอยากหาใครสักคนมารับผิด² รวมทั้งความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมอาจส่งผลให้ผู้ที่ถูกกระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย รวมทั้งประชาชนอาจไม่พอใจการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

¹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ. (2540). สิทธิของผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา (รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์). หน้า 11.

² สถาบันกฎหมายอาญา. (2540, มิถุนายน). “รายงานการเสวนา เรื่อง สื่อมวลชนกับกระบวนการยุติธรรม : บทบาทในการตรวจสอบและผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน.” บทสัมภาษณ์, 53, 2. หน้า 137.

ตำรวจ ดังนั้นเพื่อปราบปรามผู้ที่คิดจะกระทำความผิดและเพื่อตอบสนองความพอใจของสังคมเจ้าหน้าที่ตำรวจในกระบวนการยุติธรรมจึงนำผู้ถูกกล่าวหาออกมาแถลงข่าวซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในลักษณะต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น

การปฏิบัติดังกล่าวมีข้อควรพิจารณาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ แม้จะมีส่วนดีในแง่ของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสาธารณชน แต่ก็มีความกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลและการกลับเข้าสู่สังคมของผู้ถูกกล่าวหา ตลอดจนกระทบต่อความสงบสุขของสังคมไทยส่วนรวมได้ ซึ่งหากพิจารณาให้ดีจะพบว่าประเทศไทยมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาที่ไม่ถูกกระทำโดยละเมิดสิทธิมนุษยชนไว้แล้ว เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 39 บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” หรือบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิในชื่อเสียงของบุคคล ได้แก่ ความรับผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติมิได้มีการนำบทบัญญัติเหล่านั้นมาใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาอย่างจริงจัง

จะเห็นได้ว่า มักจะมีสื่อต่างๆ นำเสนอภาพข่าวผลการจับกุมผู้ต้องหาในคดีอาญาอยู่เสมอ ทั้งที่มีคำสั่งจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ³ ควบคุมการวิธีการนำผู้ถูกกล่าวหาออกมาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน โดยให้อธิบายความสมัครใจของผู้ถูกกล่าวหาเป็นหลักก็ตาม แต่ยังคงปรากฏว่ามีการนำเสนอภาพข่าวแถลงผลการจับกุมผู้ต้องหาอยู่เนืองๆ และนับวันยิ่งทวีความรุนแรงในแง่ของการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น และจากการเผยแพร่ภาพข่าวย่อมทำให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมอย่างกว้างขวาง ถ้าหากมองในมิติของผู้ถูกกล่าวหา การนำเสนอข่าวอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหา นั้นเสียชื่อเสียง ทั้งที่ศาลยังไม่ได้ตัดสินว่าผู้ถูกกล่าวหา นั้นเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นผลสุดท้ายหากศาลยกฟ้องเนื่องจากไม่ใช่ผู้ต้องหาที่แท้จริง ย่อมไม่สามารถไปลบล้างภาพการแถลงข่าวที่ทำให้ทุกคนเชื่อไปแล้วนั้นลงได้ ทำให้ภาพของผู้ถูกกล่าวหาไม่สามารถกลับคืนดีเหมือนเดิมและจะทำให้เป็นตราบาปติดตัวเขาตลอดไป นอกจากนี้ บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ธิดา และญาติพี่น้อง ซึ่งอาจได้รับความอับอายขายหน้าเสมือนว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ต้องโทษเสียเอง ทั้งที่มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดแต่อย่างใด

³ หนังสือกรมตำรวจ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) ที่ 465/2550 วันที่ 15 สิงหาคม 2550, ข้อ 2.3 อ้างถึงการห้ามอนุญาตหรือจัดให้สื่อมวลชนทุกแขนงถ่ายภาพ สัมภาษณ์ หรือให้ข่าวของ

2.3.1 ผู้ต้องหา ในระหว่างการควบคุมตัวของตำรวจทั้งภายในและภายนอกที่ทำการหรือสถานีดำรวจ เว้นแต่พนักงานสอบสวนดำเนินการเพื่อเป็นประโยชน์แห่งคดี หรือได้รับความยินยอมจากผู้ต้องหา.

วิธีปฏิบัติในการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนมักจะละเมิดสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในลักษณะประจาน ซึ่งมีกฎหมายห้ามเป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมายดังกล่าว เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานสอบสวนให้สามารถกระทำได้ การนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนจึงจะชอบด้วยกฎหมาย แต่เมื่อพิจารณาในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ไม่ชัดเจนว่ามีกฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนได้ นอกจากคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ระบุให้สามารถกระทำได้ โดยคำสั่งดังกล่าวถือเป็นประกาศที่ใช้เป็นเพียงแนวทางปฏิบัติเท่านั้น เช่นนี้จะถือว่าผู้กระทำมีอำนาจตามกฎหมายได้หรือไม่

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้เขียนมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า หาขอบเขตของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะในการรับทราบข่าวคดีอาญาเพื่อป้องกันปราบปรามและตรวจสอบการทำงานของรัฐกับสิทธิส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่รัฐในกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหา และชี้ให้เห็นถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงที่มาแหล่งสิทธิตามมาตรฐานสากล ตลอดจนบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศที่ให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาที่จะถูกนำตัวออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน โดยที่จะไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยพิจารณาในด้านตัวบทกฎหมายและแนวปฏิบัติ

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงกฎ คำสั่ง ระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายของไทยที่ใช้เกี่ยวกับการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนว่ามีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของไทยให้มีแนวทางที่เหมาะสมในการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นสอบสวนในกระบวนการยุติธรรม

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดต่อสื่อมวลชน โดยเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา และในบางกรณียังมีการกระทำในลักษณะเป็นการประจานผู้ถูกกล่าวหาต่อสื่อมวลชน การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ชั้นสอบสวนนั้นนอกจากจะเป็นการละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกกล่าวหา และเป็นการฝ่าฝืนการที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลยืนยันว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดจริงแล้ว การแถลงข่าวที่ยืนยันความผิดผู้ถูกกล่าวหา อาจมีผลต่อดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา ที่บริโภคข่าวสาร ที่อาจมีอคติต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา ปัญหาดังกล่าวเป็นเหตุมาจากการไม่มีทบทวนคดีของกฎหมายเกี่ยวกับการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนที่มีสภาพบังคับอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้มีการปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

จะศึกษาถึงกฎหมาย กฎ คำสั่ง ระเบียบปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏให้เห็นเป็นประจำทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ในประเทศไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาโดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ได้แก่ หนังสือตำรากฎหมายจากทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ผลงานหรือโครงการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา บทความรวมทั้งระเบียบปฏิบัติราชการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่นๆ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนที่มีในปัจจุบันเพื่อให้บังคับใช้กับการกระทำความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงลักษณะและวิธีการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

1.6.2 ทำให้ทราบถึงกฎหมาย คำสั่ง ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันที่จะนำมาใช้ในการป้องกันความผิดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน

1.6.3 ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดของกฎ คำสั่ง ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายของประเทศไทยที่บังคับใช้และจัดการกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6.4 เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยที่บังคับใช้ในปัจจุบันเพื่อนำมาจัดการกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการนำผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาออกแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน